

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2018. gada 7. jūnijā Nr. 1-5/60

Valsts ieņēmumu dienestam

vid@vid.gov.lv

Valsts darba inspekcijai

vdi@vdi.gov.lv

Zināšanai: **Latvijas Republikas Saeimas**

Sociālo un darba lietu komisijai

sociala.komisija@saeima.lv

*Par kontrolējošo iestāžu rīcību ēnu ekonomikas apkaršanā
būvniecības nozarē*

Latvijas Republikas Saeimā tiek virzīts likumprojekts “Grozījums Darba likumā” (Nr.1254/Lp12) (turpmāk arī – likumprojekts)¹, kas paredz papildināt Darba likuma 68.pantu ar trešo daļu, kas paredz iespēju piemaksu par virsstundu darbu samazināt līdz 50 procentiem no darbiniekam noteiktās stundas algas likmes vai akorddarba izcenojuma par paveiktā darba daudzumu, ja noslēgtā ģenerālvienošanās paredz būtisku valsts noteiktās minimālās darba algas vai stundas algas likmes paaugstināšanu nozarē.

Esmu kategoriski iebildis pret šiem grozījumiem, norādot, ka likumprojektā ietvertā tiesību norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajā teikumā nostiprinātajam vienlīdzības principam². Izvērtējot likumprojektu un tā anotāciju, cita starpā norādīju, ka nav pieļaujams vienai nozarei paredzēt virsstundu apmaksas likmes samazinājumu, bez leģitīma mērķa paredzot darbiniekiem sliktākus nosacījumus kā citās nozarēs strādājošiem. Izvirzīto mērķi – ierobežot ēnu ekonomiku un izskaust “aplokšņu algas” būvniecības nozarē – var sasniegt citiem līdzekļiem.

Likumprojekta anotācijā ir atsauce uz A.Saukas pētījumā “Ēnu ekonomika Latvijas būvniecības nozarē 2015 – 2016” sniegto informāciju, ka ēnu ekonomikas apjoms būvniecības nozarē 2016. gadā sastāda 38,5% no IKP. A.Sauka minētajā pētījumā norāda, ka lielākā ēnu

¹Sk. [http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webAll?SearchView&Query=\(Title=*Darba+liku*\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webAll?SearchView&Query=(Title=*Darba+liku*)&SearchMax=0&SearchOrder=4)

² Sk. <http://www.tiesibsargs.lv/news/lv/buvniecibas-nozare-tirgojas-ar-parlamentu-par-nodoklu-nomaksu-uz-darbinieku-rekina>, kā arī <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/D4BD28EFB18EE9D7C22582A2003E0A22?OpenDocument>

ekonomikas komponente Latvijā būvniecībā ir aplokšņu algas (34,6%), kam seko neuzrādītie uzņēmējdarbības ienākumi (30%), un tālāk neuzrādītie vai neregistrētie darbinieki (20,5%)³.

Tāpat anotācijā ir atsauce uz oficiāliem Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk arī – VID) datiem, proti, 2016.gada vienpadsmit mēnešos 48,1 % no vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā strādājošiem būvniecības nozares darba devējiem darba ņēmējiem ir aprēķinājuši ienākumus, kas ir mazāki par valstī noteikto minimālo darba algu, savukārt 16,2% no minētajiem darba devējiem darba ņēmējiem ir aprēķinājuši ienākumus 0 *euro* (vidējais darba devēju skaits 2016.gada vienpadsmit mēnešos – 5 838). Savukārt 25,6% no būvniecības nozarē nodarbinātajiem (nodarbināts pie vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā strādājoša darba devēja) bruto darba ienākumi ir valstī noteiktās minimālās darba algas apmērā vai mazāks (vidējais darba ņēmēju skaits 2016.gada vienpadsmit mēnešos – 51 841). Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem būvniecībā nodarbināto skaits ir par aptuveni 20% lielāks, nekā liecina VID dati (66 100 ar ticamības intervālu +/-4100)⁴.

Minētie dati pamatoti valstij ļauj izdarīt secinājumu, ka būvniecības nozarē ir augsti ēnu ekonomikas rādītāji. Vienlaicīgi bez mulsuma to atzīst arī pati nozare, turklāt norādot uz problēmas šķēršļiem. Proti, anotācijā iekļauts Būvuzņēmēju partnerības viedoklis, ka spēkā esošais regulējums attiecībā uz virsstundu apmaksu traucē piedāvāt kompleksus darba samaksas risinājumus⁵.

Publiski jau esmu paudis viedokli, ka grozījumos ietvertais prasījums no nozares un arī valsts nav atbilstošs labiem tikumiem, jo prasa legalizēt nelikumību. No tā varam secināt, ka nozare atzīst – “mēs nemaksājam nodokļus”, un tirgojas ar likumdevēju, solot tos maksāt, uz darbinieku pamattiesību rēķina, proti, maksājot mazāk par virsstundu darbu⁶.

Taču minētais un fakts, ka dati par ēnu ekonomiku būvniecības nozarē valstij ir bijuši zināmi vairāku gadu garumā un arī šobrīd ir labi zināmi, neviļus liek uzdot arī jautājumu. Ko ir darījušas un ko plāno darīt kontrolējošās iestādes šī jautājuma sakārtošanā atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam, lai atsevišķās nozarēs nerastos īpatnējs priekšstats, proti, ka spēkā esošais regulējums attiecībā uz virsstundu apmaksu ir traucēklis pienācīgi un ar cieņu ievērot valstī noteikto kārtību attiecībā uz darba samaksu un nodokļu nomaksu?

Ņemot vērā iepriekš norādīto un pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 13. panta 11. punktu lūdzam divu nedēļu laikā no šīs vēstules saņemšanas sniegt informāciju, kādus pasākumus savu pilnvaru ietvaros VID un Valsts darba inspekcija ir veikusi un plāno veikt, lai novērstu likumprojekta anotācijā norādīto ēnu ekonomikas līmeni būvniecības nozarē.

Ar cieņu

tiesībsargs

J.Jansons

³ Sk. Anotācijas 1.sadaļas 2.punktu, <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/896EF74C6121B4C8C225828A0021BF85?OpenDocument>

⁴ Sk. Anotācijas 1.sadaļas 2.punktu, <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/896EF74C6121B4C8C225828A0021BF85?OpenDocument>

⁵ Sk. Anotācijas 1.sadaļas 2.punktu, <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/896EF74C6121B4C8C225828A0021BF85?OpenDocument>

⁶ Sk. <http://www.tiesibsargs.lv/news/lv/buvniecibas-nozare-tirgojas-ar-parlamentu-par-nodoklu-nomaksu-uz-darbinieku-rekina>